

RAPPORT

GIEK SINE RINGVIRKNINGER

Hvor stor effekt har GIEK på sysselsetting og verdiskaping?

Forord

Menon Economics har på vegne av GIEK beregnet ringvirkninger av den eksporten GIEK bidrar til å utløse. Vi ser på effekter på verdiskaping og sysselsetting på tvers av bransjer og regioner. Menon er landets ledende analysemiljø for slike ringvirkningsanalyser, og har gjennomført en rekke lignende oppdrag fra både offentlige myndigheter og private selskap.

Menon Economics står ansvarlig for alt innhold i rapporten.

Februar 2017

Sveinung Fjose

Prosjektleder

Menon Economics

Innhold

SAMMENDRAG	3
1. RINGVIRKNINGSANALYSE	5
GIEK, Eksportkreditt Norge og beregnede effekter	5
1.1. GIEK har bidratt til å realisere 27 milliarder norsk eksport i 2016	5
1.2. Bortfall av eksport vil redusere sysselsettingen	7
1.3. Redusert eksport vil også redusere verdiskaping	10
VEDLEGG 1 - MENONS RINGVIRKNINGSMODELL: TOTALEFFEKTMODELLEN	12
VEDLEGG 2 - ADDISJONALITET OG ØKT OMSETNING FOR EKSPORTBEDRIFTER	14

Sammendrag

Ved å stille garantier til finansiering for utenlandske kjøpere av norske varer og tjenester, hjelper GIEK til med å realisere norsk eksport. Basert på undersøkelser blant norske eksportbedrifter som benytter seg av GIEK sine tjenester, estimerer vi at GIEK har bidratt til å realisere eksport på over **27 milliarder kroner i 2016**.

I undersøkelsene spør vi om Eksportkreditt og GIEKs effekt sammen. Det er derfor ikke mulig å skille effekten av de to aktørene fra hverandre. I beregningene av ringvirkningene benytter vi imidlertid kun tall for saker hvor GIEK er garantist, uavhengig av långiver. En rekke saker er gjort uten Eksportkreditt som långiver, men Eksportkreditt er likevel involvert i en stor andel av sakene. Derfor er det sannsynlig at Eksportkreditt Norge står for noe av den beregnede addisjonaliteten, og dermed også ringvirkningene, som diskuteres nedenfor.

Det bør også nevnes at GIEK sine kunder kan ha incentiver til å overrapportere den addisjonelle effekten av eksportfinansieringen. Addisjonalitetsanslaget kan derfor være noe overestimert, men det er vanskelig å si noe om hvor mye.

Ved hjelp av Menons Totaleffektmodell har vi estimert hva den addisjonelle eksporten betyr for norsk næringsliv, som vist i tabell 1.

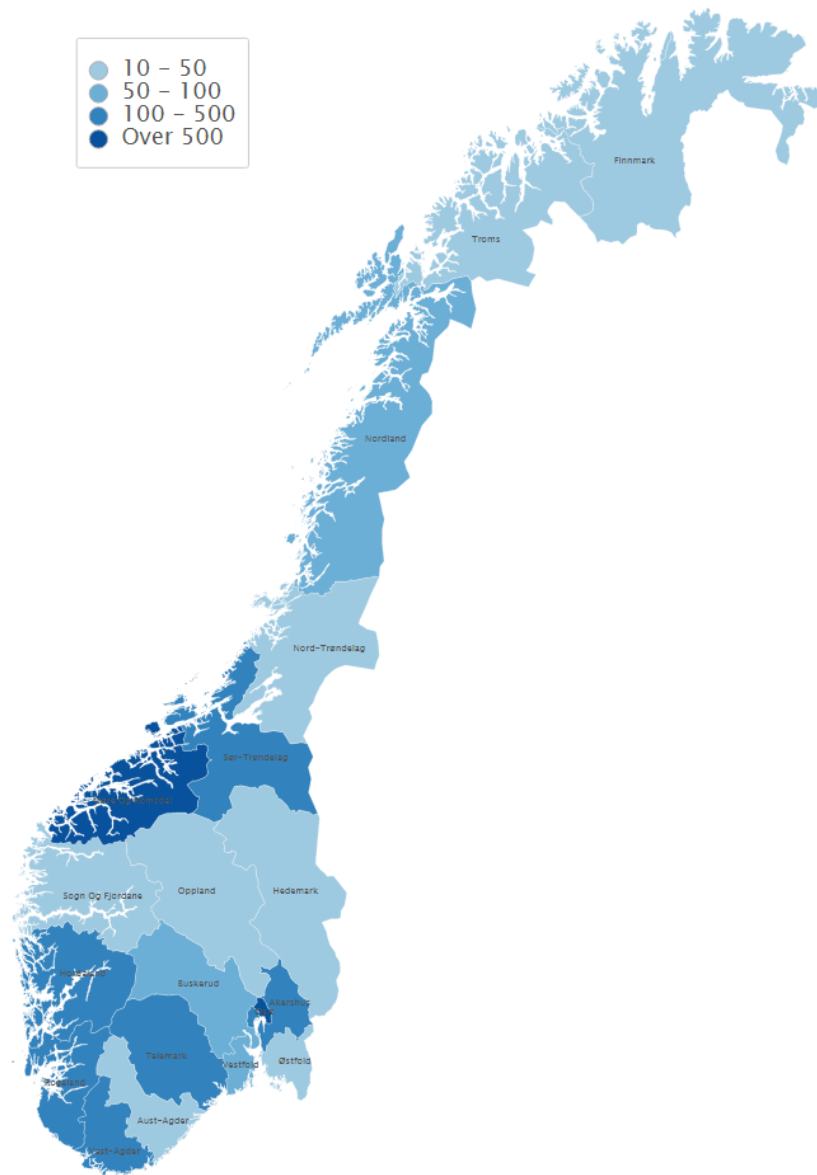
Tabell 1: Addisjonell effekt på norsk næringsliv av GIEK sin virksomhet i 2016.

	Direkte effekt	Indirekte effekt	Totalt
Økt eksport	27 mrd. kroner		
Sysselsetting	3625	9550	13 175
Verdiskaping	4,2 mrd. kroner	10,5 mrd. kroner	14,7 mrd. kroner

En økning i eksporten på 27 milliarder kroner i 2016 fører til en økning sysselsettingen i eksportørbedriftene og underleverandører på totalt **over 13.000 personer**. Videre er effekten på norsk verdiskaping estimert til totalt **14,7 milliarder norske kroner i 2016**.

Vi har også beregnet hvordan ringvirkningene sprer seg geografisk. Figur 1 på neste siden viser de totale sysselsettingseffektene av den addisjonelle eksporten fra GIEK sine saker, fordelt på fylkesnivå. Den illustrerer hvordan Møre og Romsdal og Oslo opplever de største totale sysselsettingseffektene av GIEKs aktivitet i 2016.

Figur 1: Sysselsettingseffekter av den addisjonelle eksporten GIEK utløser, fordelt på fylkesnivå.

GIEK, Eksportkreditt Norge og beregnede effekter

- I kundeundersøkelsen Menon har gjennomført er spørsmålene knyttet til addisjonalitet felles for GIEK og Eksportkreditt Norge. Det er derfor vanskelig å skille den addisjonelle effekten til Eksportkreditt Norge og GIEK fra hverandre. I beregningene av addisjonaliteten, og dermed også ringvirkningene, er det derfor grunn til å tro at Eksportkreditt står for noe av GIEKs beregnede addisjonalitet.
- I beregningene brukes imidlertid kun tall fra selskaper som har fått garanti fra GIEK, uavhengig av långiver. Blant GIEKs saker i 2016 er Eksportkreditt Norge er långiver i nesten 40 prosent av dem.
- Når vi diskuterer addisjonaliteten til GIEK i avsnittene nedenfor, er det derfor viktig å huske at noe av den addisjonelle effekten kan komme fra Eksportkreditt Norge. Hvor mye dette er, er uvisst.
- Siden vi ikke har inkludert sakene som Eksportkreditt Norge har uten GIEK i beregningene, er det ikke den totale addisjonaliteten til eksportfinansieringsordningen som er omtalt her. Vi omtaler det derfor ikke som GIEK og Eksportkreditt Norges addisjonalitet, men kun GIEKs addisjonalitet.

1. Ringvirkningsanalyse

1.1. GIEK har bidratt til å realisere 27 milliarder norsk eksport i 2016

GIEK sin påvirkning på norsk eksport er stor. Totalt har GIEK bidratt til realisering av eksport for omtrent **27 milliarder kroner i 2016**¹. Rundt halvparten av den addisjonelle eksporten kommer fra saker hvor Eksportkreditt også er aktør, og står for noe av addisjonaliteten. Den økte eksporten tilfaller norsk næringsliv gjennom økt omsetning for de bedriftene som får realisert eksportkontrakter gjennom GIEK.

Beskrivelse av inndelingen mellom maritim og OG

Ringvirkningsanalysen gir et øyeblikksbilde av GIEKs bidrag til eksport. Det kan tenkes at Norge ville vært et mindre attraktivt land for eksporterende bedrifter uten eksportfinansieringen. Denne typen dynamiske effekter er ikke inkludert i ringvirkningsanalysen, og det er dermed mulig at GIEK sin virkning på

norsk eksport faktisk er større.

¹ Noen av sakene er fra tidligere år. De ble inkludert i analysen fordi utbetalingen fra Eksportkreditt ikke ble gjort før i 2016, og respondenten derfor ikke ble intervjuet før nå. For å få konsistens i tallene mellom Eksportkreditt og GIEK har vi derfor inkludert disse sakene i beregningene for 2016.

Tabell 2: Addisjonell omsetning av GIEKs tjenester i 2016 fordelt på næring. Tall i millioner kroner.

Næring	Direkte effekt
Maritim	17 690
Olje og gass	9 310
Andre næringer	80
Totalt	27 080

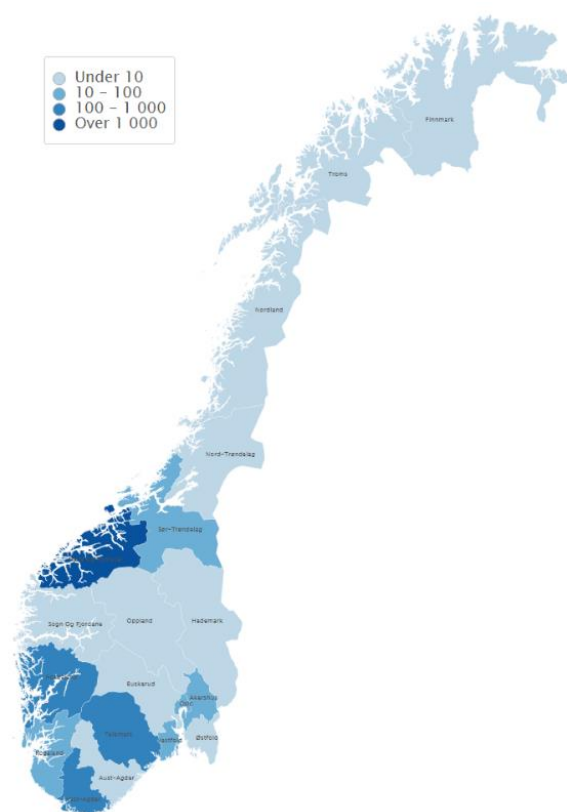
0,5 prosent av de direkte effektene. Det må nevnes at 2016 har vært et år preget av nedgangskonjunktur for flere bransjer i Norge. GIEK har derfor realisert færre kontrakter enn vanlig. Dette har ført til en mer næringsspesifikk opphopning enn det man har observert ved tidligere anledninger.

Figur 2 nedenfor viser hvordan de direkte effektene av den addisjonelle eksporten i GIEK sin portefølje er fordelt på landets fylker. Den økte omsetningen for eksportørbedriftene er fordelt på fylkesbasis, basert på disse bedriftenes sysselsetting i de ulike fylkene. I 2016 spilte GIEK klart størst rolle i Møre og Romsdal. Der opplevde eksportbedriftene i 2016 en økt omsetning på 15,5 milliarder kroner som en følge av GIEK sitt tilbud. Dette er naturlig, ettersom store deler av Norges maritime næring er etablert i klyngen GCE Blue Maritime Cluster i Møre og Romsdal.

Tabell 2 viser at blant GIEKs portefølje for 2016, er maritim eksportnæring den næringen hvor GIEK sin tilstedeværelse har størst betydning. Her ser vi at de fører til en økt omsetning på nesten 17,7 milliarder kroner. Olje- og gassnæringen får en økt omsetning på 9,3 milliarder kroner som følge av GIEK, mens andre næringer opplever en økning i omsetning på omtrent 80 millioner kroner. Dette tilsvarer

Fylke	Økt eksport
Møre og Romsdal	15 520
Rogaland	6 900
Telemark	2 150
Vest-Agder	1 570
Hordaland	390
Sogn og Fjordane	180
Akershus	170
Vestfold	90
Sør-Trøndelag	70
Oslo	30
Oppland	10
Buskerud	1
Troms	0
Nordland	0
Østfold	0
Finnmark	0
Hedmark	0
Aust-Agder	-
Nord-Trøndelag	-
Totalt	27 080

Figur 2: GIEK sin omsetningseffekt i 2016, fordelt på fylkesnivå. Tall i millioner kroner.

1.2. Bortfall av eksport vil redusere sysselsettingen

Bortfall av eksport vil også føre til lavere sysselsetting. Gjennom eksportavtaler realisert gjennom GIEK sysselsetter de påvirkede bedriftene til sammen omtrent **3620 personer**. Denne effekten er beregnet ved hjelp av forholdstall mellom omsetning og sysselsetting for hver enkelt av de berørte bedriftene.

Som for omsetning ser vi at den største direkte og indirekte sysselsettingseffekten tilfaller maritim næring. Denne næringen sysselsatte nærmere 2000 personer i 2016 på bakgrunn av eksportkontrakter realisert ved hjelp av GIEK. Eksportører innen Olje- og gassnæringen sysselsatte på sin side omtrent 1600 personer gjennom kontrakter realisert med bidrag fra GIEK.

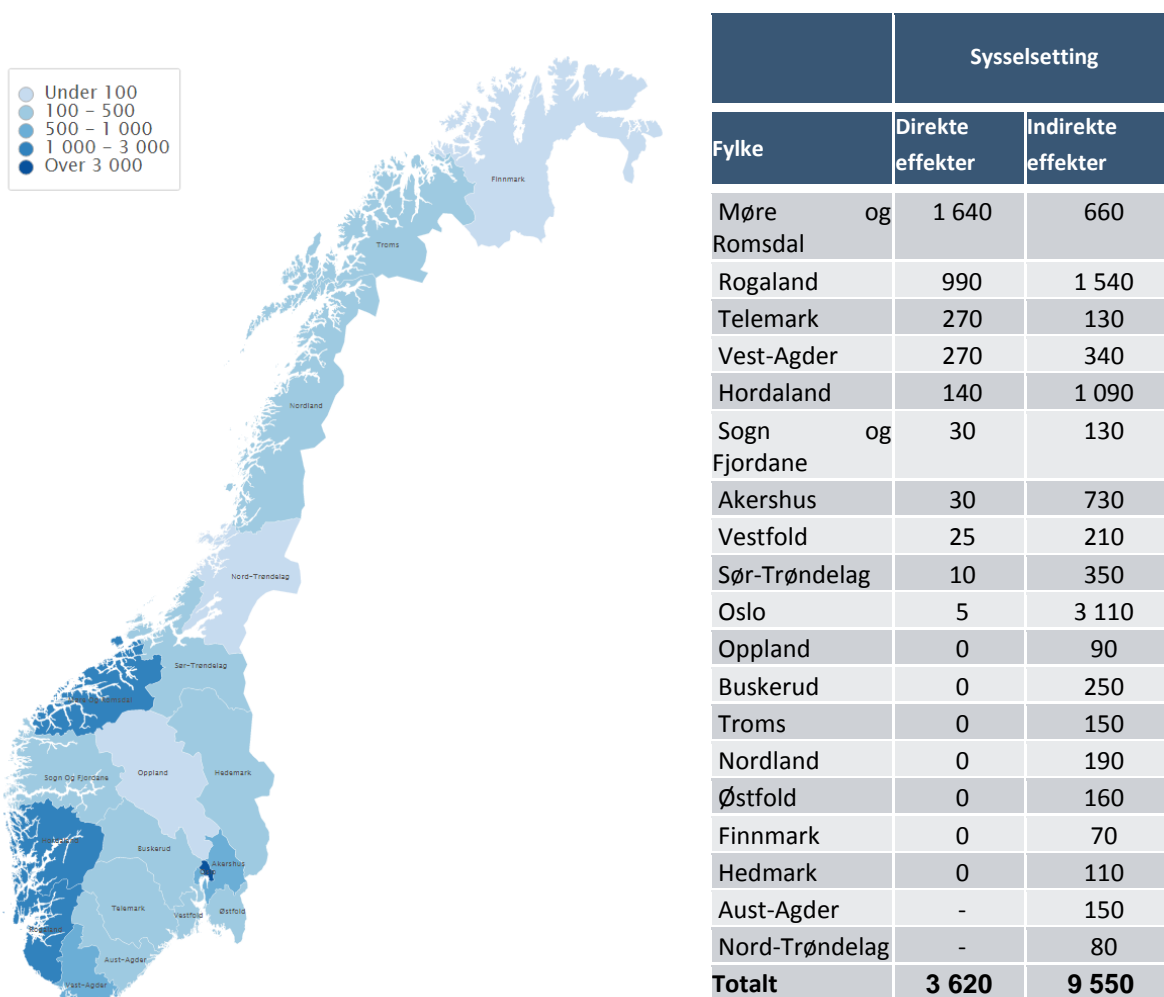
Tabell 3: Addisjonell sysselsetting av GIEKs tjenester fordelt på næring.

Næring	Direkte effekt	Indirekte effekt
Maritim	1 990	6 600
Olje og gass	1 630	2 910
Andre næringer	5	40
Totalt	3 625	9 550

Det er imidlertid ikke bare eksportørbedriftene som nyter godt av den økte aktiviteten. Gjennom eksportørenes kjøp av varer og tjenester fra underleverandører, som igjen kjøper varer og tjenester fra sine underleverandører, skaper den addisjonelle eksporten aktivitet for andre norske bedrifter enn kun eksportørene. Ved bruk av Totaleffektmodellen estimeres denne indirekte sysselsettingseffekten til å være **9550 personer** i 2016. Den totale sysselsettingseffekten av GIEK sin var dermed på **over 13 000 personer i 2016**.

Figur 3 nedenfor viser hvordan de totale sysselsettingseffektene av GIEK sin virksomhet i 2016 fordeler seg utover landets fylker. Den direkte sysselsettingseffekten er fordelt basert på sysselsettingsstrukturen til de eksportørene som har fått realisert kontrakter ved hjelp av GIEK. Ikke uventet ser man også her den største effekten i Møre og Romsdal, hvor eksportbedriftene kan sysselsette over 1600 personer på grunn av den økte eksporten.

Figur 2: Sysselsettingseffekter av GIEK i 2016 fordelt på fylkesnivå. Tall i millioner kroner.

De indirekte sysselsettingseffektene er i første ledd fordelt ut over de ulike fylkene basert på de ulike fylkenes verdiskapingsbidrag til den gitte næringen. Leddene videre er fordelt ut over landets fylker basert på fylkets andel av verdiskaping i fastlands-Norge. Dette er gjort ettersom det er trolig at for eksempel maritim næring kjøper varer og tjenester fra flere av landets fylker gjennom flere ledd av underleverandører. Vi ser at de indirekte sysselsettingseffektene er størst i Oslo, med over 3000 sysselsatte. Dette er naturlig, siden Oslo er hovedsetet for svært mange sentrale tjenestenæringer, blant annet finans og juridisk tjenesteyting. En rekke hovedkontor er også plassert i Oslo, sammen med store deler av statsforvaltningen. Mye av ringvirkningene gjennom flere ledd ender derfor opp her.

Videre sysselsettes det over 1500 personer i Rogaland gjennom underleverandører. Dette er også naturlig ettersom store deler av leverandørindustrien til maritim og olje og gass er lokalisert her.

Tabell 4: Addisjonell verdiskaping av GIEKs tjenester i 2016 fordelt på næring.

Næring	Direkte effekt	Indirekte effekt
Maritim	1 580	7 470
Olje og gass	2 590	2 970
Andre næringer	10	40
Totalt	4 180	10 480

Så lenge kontraktene som realiseres er lønnsomme, vil redusert eksport også redusere verdiskaping i eksportbedriftene. De direkte verdiskapingseffektene er beregnet på bedriftsnivå for de bedriftene som får realisert sine eksportkontrakter. Tabell 4 viser de direkte og indirekte verdiskapingseffektene fordelt på næringsnivå. Her ser vi at selv om det er maritim næring som opplevde den største sysselsetting- og omsetningseffekten som følge av GIEK sin virksomhet, så er det olje- og gassnæringen som opplever den største verdiskapingseffekten, med en direkte verdiskapingseffekt på 2,5 milliarder kroner. Forskjellen til effektene for omsetning og sysselsetting kan i stor grad forklares med at maritim næring har vært inne i en lavkonjunktur, og hatt lavere verdiskapingsandel enn tidligere.

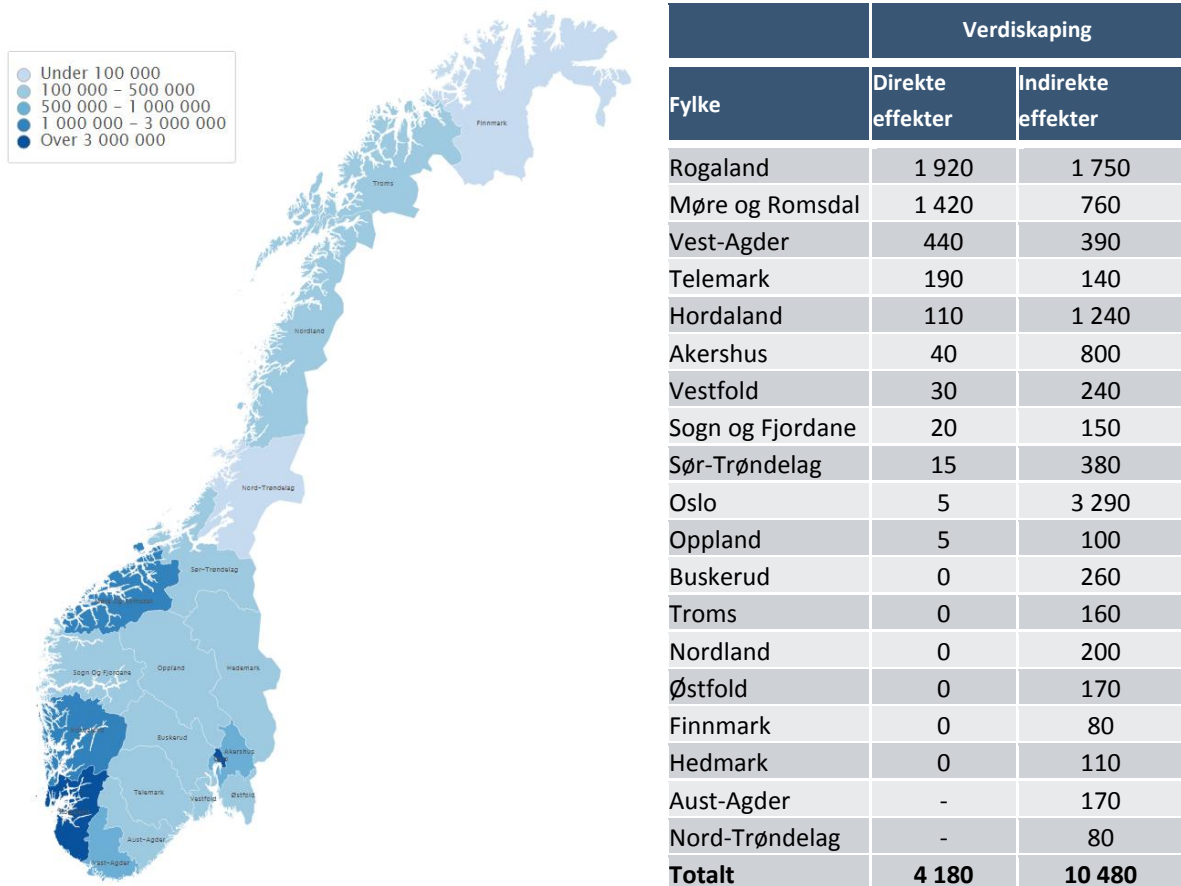
Verdiskaping er den merverdien bedriften skaper, selskapets bruttoprodukt. Verdiskaping måles som driftsresultat pluss lønnskostnader.

1.3. Redusert eksport vil også redusere verdiskaping

Så lenge kontraktene som realiseres er lønnsomme, vil redusert eksport også redusere verdiskaping i eksportbedriftene. De direkte verdiskapingseffektene er beregnet på bedriftsnivå for de bedriftene som får realisert sine eksportkontrakter. Tabell 4 viser de direkte og indirekte verdiskapingseffektene fordelt på næringsnivå. Her ser vi at selv om det er maritim næring

Som for omsetning og sysselsetting har vi fordelt verdiskapingseffekten av GIEK sine tjenester på fylkesnivå. Fordelingsmønsteret ligner mønsteret for omsetning og sysselsetting. Møre og Romsdal opplever de største direkte verdiskapingseffektene, mens Oslo og Rogaland opplever de største indirekte effektene. Totalt bidrar GIEK til verdiskaping i norsk næringsliv på omtrent **14,5 milliarder kroner i 2016**, hvor omtrent **4 milliarder kroner** er verdiskaping for eksportbedriftene og **10,5 milliarder** er verdiskaping for resten av næringslivet gjennom kjøp fra underleverandører.

Figur 4: Verdiskapingseffekter av GIEK i 2016, fordelt på fylkesnivå. Tall i millioner kroner.

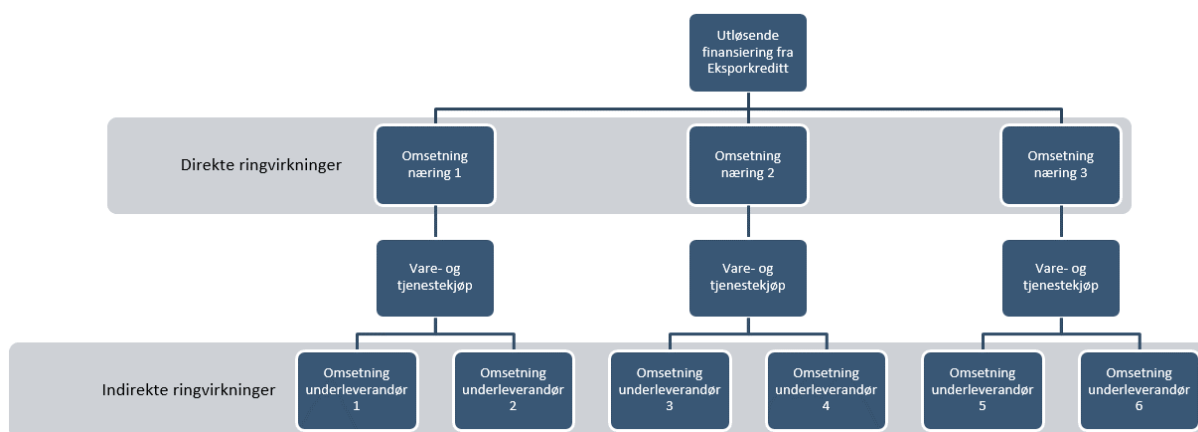
Vedlegg 1 - Menons ringvirkningsmodell: Totaleffektmodellen

For å beregne ringvirkningene benytter vi Menons ringvirkningsmodell, Totaleffektmodellen.

En ringvirkningsanalyse gir et innblikk i næringens ringvirkning på andre deler av norsk økonomi. Hensikten med Totaleffektmodellen er derfor å se hvordan en etterspørselsendring i økonomien påvirker skatteinngangen, sysselsetting og verdiskaping.

Enhver aktivitet, enten det er i en bedrift eller i offentlig sektor, skaper virkinger i andre deler av samfunnet. Menon er landets ledende analysemiljø for å beregne hvordan aktiviteten sprer seg, og har et godt utbygget modellapparat for å beregne hvordan totale virkninger av aktiviteten sprer seg nedover i verdikjeden. Ved hjelp av modellene kan vi derfor beregne det totale «fotavtrykket» bedriften etterlater seg i form av sysselsetting og skatt i mange ledd bakover i verdikjeden.

En illustrasjon på hvordan beregningen foretas gis i figuren nedenfor

Modellen er bygget opp med utgangspunkt i SSBs kryssløpsanalyse, som viser omfanget av leveranser mellom ulike norske næringer. Dette gjør det mulig å beregne hvor mye en produksjonsøkning i en bransje fører til økt etterspørsel av varer og tjenester også i andre bransjer, og hvordan ytterligere bransjer påvirkes igjen, som illustrert i figuren.

Det er vanlig at ringvirkningsanalyser opererer med relativt standardiserte typer av effekter. Vi har fokus på direkte og indirekte effekter:

- Direkte effekter omfatter effekter som knytter seg til aktiviteten i den næringen eller hos den aktøren som står i sentrum for analysen.
- Indirekte effekter omfatter de effekter som genereres gjennom økt etterspørsel etter varer og tjenester fra andre næringer. De indirekte effektene kan i prinsippet beregnes i et uendelig antall ledd bakover. Effekten i ulike ledd bakover bør beregnes i såpass mange ledd bakover i at en kommer i siste ledd kommer under en sysselsatt. De fleste modeller på markedet beregner disse effektene automatisk.

Rent regneteknisk har vi fordelt den addisjonelle eksporteffekten på ulike næringskoder (NACE-koder). De direkte sysselsettings- og verdiskapingseffektene er estimert på bakgrunn av de aktuelle bedriftenes forhold mellom omsetning og henholdsvis sysselsetting og verdiskaping. De indirekte effektene er i første ledd beregnet på bakgrunn av eksportørens kjøp av varer og tjenester fra norske bedrifter. Her har vi brukt de spesifikke eksportørbedriftenes varekjøpsandel, samt den

næringsspesifikke importandelen hentet fra SSBs kryssløpsmatrisen. For hver eksportnæring beregner vi kjøp av varer og tjenester fra en underleverandørnæring som:

Eksportbedriftens varekjøp * (1-næringens importandel) * andel kjøp fra leverandørnæring

Dette gir oss altså et estimat på økt omsetning i de enkelte underleverandørnæringene. Basert på forholdstall mellom omsetning og sysselsetting/verdiskaping beregnes så sysselsetting og verdiskapingseffekter for hver underleverandørnæring i SSBs kryssløpsmatrise. Dette er det vi kaller 1. ordens ringvirkninger. For ringvirkninger i 2.-7. ledd har vi fulgt samme fremgangsmåte, men med gjennomsnittlige andeler for vare- og tjenestekjøp og import, beregnet fra kryssløpet, men med et par kvalitative vurderinger av hvordan leverandørstrukturen i høyere ordens ledd ser ut.

I analysen har vi ikke vurdert konsumeffekter og katalytiske effekter, altså effekter som skyldes konsumet eller som påvirker markedsstrukturen ved at aktørene i økonomien endrer sin tilpasning.

Modellen har også integrert Menons regnskapsdatabase. Regnskapsdatabasen består av alle norske bedrifters regnskaper for de siste 10 år. I regnskapsdatabasen har vi også informasjon om de enkelte avdelinger i alle bedrifter, ikke bare informasjon om hovedkontoret. Informasjon om dette er hentet fra bedrifts- og foretaksregisteret fra Brønnøysundregisterene. Vi kan dermed med et høyere presisjonsnivå si noe om hvilke bedrifter som er i regionen og hvilke som blir berørt. Dette gjør det mulig for oss å si noe om hvordan ulike regioner påvirkes i ulik grad.

Oppsummert kan altså Totaleffektmodellen beregne hvordan en endring i etterspørselen i en bransje påvirker etterspørselen ellers i økonomien, både på tvers av bransjer og regioner. Vi kan dermed si noe om hvordan verdiskaping, skatteinngangen og sysselsettingen endres som en følge av den opprinnelige etterspørselsendringen.

Modellen er anerkjent i markedet og brukes ofte av offentlige myndigheter. Departementene har nylig valgt å kjøpe en versjon av modellen til bruk for analyser av ringvirkninger i ulike sektorer av økonomien.

Resultater fra ringvirkningsberegninger er svært omdiskutert blant økonomer da de ikke tar hensyn til potensielle fortrenings- og produktivitetseffekter. I samfunnsøkonomien regnes arbeidskraft og kapital som to knappe goder. Stor sysselsetting i en enkeltbedrift kan derfor bidra til å redusere tilgangen til arbeidskraft i andre sektorer av økonomien. Analysen tar derfor ikke høyde for at deler av de sysselsatte i den aktuelle selskapene vi nå ser på trolig kunne jobbet andre steder dersom disse selskapene ikke hadde eksistert. Det samme gjelder for verdiskaping, vi tar ikke hensyn til at verdiskapingen i andre selskaper kunne vært høyere dersom disse selskapene ikke hadde eksistert. Analysen ser altså kun på effektene av den realiserte eksporten i de aktuelle selskapene, og ikke hva som ville skjedd dersom eksporten ikke hadde skjedd.

Vedlegg 2 - Addisjonalitet og økt omsetning for eksportbedrifter

På vegne av Eksportkreditt Norge og GIEK har Menon Economics gjennomført en kontinuerlig undersøkelse blant kundene hos Eksportkreditt Norge og GIEK. Vi kartlegger da hva som ville skjedd med den aktuelle kontrakten dersom de ikke hadde fått eksportfinansiering fra Eksportkreditt Norge og garanti fra GIEK. Dersom kontrakten hadde blitt endret undersøker også hvor mye mindre kontrakten eventuelt ville blitt, eller hvor mye lenger tid det ville tatt før realisering.

Ved å koble svarene fra hver enkelt respondent med størrelsen på eksporten for den aktuelle bedriften, får vi et godt anslag på hvor mye eksport GIEK er med på å realisere. Våre beregninger viser at GIEK har en relativt høy addisjonalitet. Hele 67 prosent av eksporten de finansierer ville ikke skjedd uten deres hjelp. For eksportørene som har benyttet seg av GIEK sitt tilbud tilsvarer dette totalt over 27 milliarder kroner i økt omsetning fra eksport.

Det er grunn til å tro at slike effekter er noe overestimert, fordi brukerne av Eksportkreditt Norge og GIEKs tjenester kan ha incentiver til å overrapportere effekten av eksportfinansieringen. Det bør også påpekes at besvarelsene til respondentene er basert på hypotetiske situasjoner. Hva som faktisk hadde skjedd uten støtte fra Eksportkreditt Norge og GIEK er vanskelig å si. Beregningene tar ikke hensyn til om eksportørene hadde fått andre kunder dersom den konkrete kontrakten ikke hadde blitt inngått, og eventuelt hva eksporten da ville blitt.

Undersøkelsene vi har gjennomført er som nevnt for både Eksportkreditt Norge og GIEK. Vi kan derfor ikke skille effekten fra Eksportkreditt Norge og GIEK hver for seg. I beregningene av GIEKs effekt har vi kun brukt saker hvor de har vært involvert, uavhengig av hvem som står for finansiering. Eksportkreditt Norge står imidlertid bak finansiering i over halvparten av GIEK sine saker, og det er derfor sannsynlig at noe av addisjonaliteten vi har beregnet for GIEK stammer fra Eksportkreditt sin virksomhet. Hvor mye dette er, er imidlertid usikkert.